

GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG

1.

VERKRACHTING

In 2014 noteerde de politie 2.883 **verkrachtingen** of verkrachtingspogingen in België. Dit komt overeen met 8 verkrachtingen per dag. Verkrachting wordt strafbaar gesteld in artikel 375 Sw.

Artikel 375 Sw.

“Verkrachting is elke daad van seksuele penetratie van welke aard en met welk middel ook, gepleegd op een persoon die daar niet in toestemt. Toestemming is er met name niet wanneer de daad is opgedrongen door middel van geweld, dwang of list of mogelijk is gemaakt door een onvolwaardigheid of een lichamelijk of een geestelijk gebrek van het slachtoffer. Met opsluiting van vijf tot tien jaar wordt gestraft ieder die de misdaad van verkrachting pleegt. Wordt de misdaad gepleegd op de persoon van een minderjarige boven de volle leeftijd van zestien jaar, dan wordt de schuldige gestraft met opsluiting van tien tot vijftien jaar. Wordt de misdaad gepleegd op de persoon van een kind boven de volle leeftijd van veertien jaar en beneden die van zestien jaar dan wordt de schuldige gestraft met opsluiting van vijftien tot twintig jaar. Als verkrachting met behulp van geweld wordt beschouwd elke daad van seksuele penetratie, van welke aard en met welk middel ook, die gepleegd wordt op de persoon van een kind dat de volle leeftijd van veertien jaar niet heeft bereikt. In dat geval is de straf opsluiting van vijftien tot twintig jaar. De straf is opsluiting van twintig tot dertig jaar, indien het kind geen volle tien jaar oud is.”

Reflectie

De voormelde cijfers zouden slechts een topje van de ijsberg zijn, want volgens onderzoekers doen negen op tien slachtoffers geen aangifte en krijgen ze geen hulp en steun, zodat de dader onbestraft blijft. Zelfs als slachtoffers aangifte doen, loopt er heel wat mis met opvang, begeleiding en rechten.

Magda De Meyer, voorzitter van de Vrouwenraad, pleit voor de oprichting van een expertisecel Zeden in elk gerechtelijk arrondissement waarin vertegenwoordigers van het parket, federale en lokale politie, ziekenhuizen en hulpverlening zetelen. Een coherente behandeling van dossiers moet leiden tot een efficiënte tussenkomst van rechters en een snelle doorverwijzer van de dader. Er dient een nationaal register van seksuele delinquenten opgesteld te worden om daders te kunnen opsporen en recidive te vermijden. Ook het DNA-materiaal moet goed geanalyseerd kunnen worden en de resultaten moeten snel worden opgenomen in DNA-databanken.

Onderzoek laat zien dat uit de honderd onderzochte dossiers er maar vier tot een veroordeling hebben geleid, waarbij één dader een effectieve straf onderging. Belgische veroordelingscijfers liggen hiermee lager dan het EU-gemiddelde. Sowieso is er een gemiddelde van 44% van de klachten die geseponneerd worden, naast klassieke redenen als gebrek aan bewijs, vonden onderzoekers ook andere redenen: beperkte maatschappelijke weerslag, misdrijf van relationele aard, jeugdige leeftijd ... Wanneer daders al in de gevangenis terecht komen bestaat er geen therapiebegeleiding of zijn hier heel wat problemen mee. Seksuele delinquenten zouden reeds van in de gevangenis therapie moeten krijgen en ook na hun vrijlating verder grondig opgevolgd moeten worden.¹

Uit de praktijk

¹. De Standaard 2 september 2013.

Op basis van de nieuwe Vreemdelingenwet zullen een tiental vreemdelingen met een zwaar profiel na hun straf hier te hebben uitgezeten naar een gesloten centrum gebracht worden en door de Dienst Vreemdelingenzaken worden uitgewezen. Volgens staatssecretaris voor Asiel en Migratie Theo Francken willen deze mensen duidelijk geen lid worden van onze gemeenschap en moeten zij eruit. De betrokkenen die nu worden uitgewezen, komen uit landen als Kosovo, Albanië, Congo en Marokko en krijgen een inreisverbod voor België.

(naar: *De Standaard* 3 mei 2017, "Moordenaars en verkrachters uitwijzen, daar heeft niemand problemen mee")

Vijf problemen komen naar voren, met mogelijke oplossingen:

- Sporenonderzoek kan pas na een aangifte, slachtoffers wachten te lang, nochtans moet binnen de 72 uur een onderzoek uitgevoerd worden.
Oplossing: er komen gespecialiseerde centra per provincie waar slachtoffers drempelverlagend terecht kunnen voor medische en juridische begeleiding en de politie hen ter plaatse kan verhoren.
- Seksuele misdrijven verjaren na tien jaar, tenzij bij minderjarigen, dan bedraagt de termijn vijftien jaar vanaf hun meerderjarigheid.
Oplossing: er wordt gewerkt aan een voorstel waarbij de verjaringstermijn nooit mag vervallen.
- Niet alle bewijzen worden geanalyseerd en onderzocht. Dit gebeurt via de SAS-test (seksuele-agressieset).
Voorstel tot oplossing: de analyse van deze tests zou verplicht gemaakt moeten worden.
- Veel te veel slachtoffers doen nog steeds geen aangifte, het zou gaan om 90%.
Oplossing: een nationaal register van seksuele misdadigers aanleggen met hun DNA-gegevens, zo kunnen daderprofielen opgesteld worden en kan recidive voorkomen worden.
- Te veel zaken worden geseponeerd, iets meer dan de helft.
Oplossing: een verplichte motiveringsplicht voor magistraten bij seponering.

(naar: *De Morgen* 11 januari 2017, "Parlement trekt ten strijde tegen verkrachting")

Selma Bouillard werd vier jaar geleden verkracht. Ze startte een postercampagne op de VUB in Brussel en wil andere slachtoffers helpen om over hun ervaring te kunnen praten, het taboe meer te doorbreken. Slachtoffers hoeven zich niet te schamen of zich te verdedigen omdat ze alleen rondliepen of om wat ze droegen.

(naar: *De Standaard* 13-14 mei 2017, "Mijn gezicht maakt het verhaal echt")

Naast verkrachting zijn er ook aanrandingen van de eerbaarheid en klachten over ongepast seksueel gedrag in het openbaar verkeer, op het werk, in de vrije tijd ...

2.

INTRAFAMILIAAL GEWELD

Intrafamiliaal geweld kent vele vormen en bestaat in relationele en gezinscontexten. Het geweld kan gepleegd worden door volwassenen en minderjarigen en beiden kunnen ook slachtoffer zijn. We hebben het hierbij over: fysieke mishandeling, fysieke verwaarlozing, emotionele en psychische mishandeling, emotionele verwaarlozing, seksueel misbruik, seksuele mishandeling, economisch geweld, kinderen als getuige/medeslachtoffer van geweld in het gezin, siblinggeweld, Shaken Infant Syndrome, Münchhausen by Proxy, seksueel grensoverschrijdend gedrag door minderjarigen, oudermishandeling, ouderenmisbehandeling, eergelateerd geweld, gendergerelateerd geweld, huwelijksdwang, prostitutie, stalking, loverboys/tienerpooiers, vrouwelijke genitale verminking, cyberpesten, vechtscheidingen.

2.1. STIJGING FAMILIAAL GEWELD

Ook vandaag blijft het thema van partnergeweld erg actueel en veel besproken in de pers. In de Europese Unie wordt één op vijf vrouwen mishandeld door haar partner. Dit gaat om de grootste schending van de mensenrechten in de wereld, want één vrouw op drie loopt de kans om fysiek, mentaal of seksueel mishandeld te worden. In de helft van de gevallen waarin een vrouw vermoord wordt, gebeurt dit door haar ex-partner. In Colombia wordt om de zes dagen een vrouw vermoord door haar partner, in Zuid-Afrika om de zes uur.

Partnergeweld komt voor in alle milieus en kent geen grenzen. Prof. Römken, hoogleraar interpersoonlijk geweld aan de Universiteit van Tilburg, belicht de twee vormen van intrafamiliaal geweld. Er is het verbale, psychische of fysieke geweld tussen partners omwille van het onvermogen om te communiceren of het niet kunnen omgaan met conflicten én er is het structureel eenzijdig geweld dat draait rond macht en het behouden van controle door fysiek, emotioneel, psychisch, seksueel of economisch geweld toe te passen. Het slachtoffer schuift de tolerantiedrempel ver op en wacht lang om te reageren, uit schaamtegevoel of uit angst.

Uit de praktijk

Meer en meer zitten de vluchthuizen vol met vrouwen van allochtone afkomst die nog niet zo lang in ons land zijn en zwaar mishandeld werden. In Antwerpen zien de CAW's vooral Afrikaanse vrouwen, terwijl in Gent meer Bulgaarse en Slovaakse vrouwen komen die geen Nederlands spreken, meldt Alain Slock van de Gentse CAW Artevelde. Er is volgens de CAW's een migratiestroom, maar de integratie loopt mis. Mensen die naar België komen met bepaalde verwachtingen die totaal niet ingelost worden, zegt Monique Gauquie van CAW Metropool te Antwerpen.

Dat vluchthuizen vandaag meer bevolkt worden door allochtone vrouwen, wil niet zeggen dat ze meer het slachtoffer zijn van familiaal geweld dan Belgische vrouwen. Deze laatste hebben meestal een ruimer sociaal netwerk en vinden gemakkelijker de weg naar de hulpverlening, verduidelijkt Myriam de Vinck van het Brusselse Centre de Prévention des Violences Conjugales et Familiales. De voorbije jaren kwam er meer variatie in de hulpverlening, zoals hulp aan huis en partners leren ruzie te maken op een gezonde manier. Dit lukt al wel beter voor Belgische vrouwen, maar bij etnische minderheden lukt dat veel minder omdat de hulpverlening hen ook angst inboezemt of ze er een verkeerd beeld van hebben, zoals bij Turkse mannen die denken dat hulpverleners hun vrouw gaan afpakken bij intrafamiliaal geweld. Ook blijft het taboe op partnergeweld in een aantal gemeenschappen nog steeds erg groot, waarbij mannen dreigen de kinderen weg te nemen en hun vrouwen op straat te zetten als ze durven praten. Het goede nieuws is wel dat in de Marokkaanse gemeenschap een kering zichtbaar wordt, waarbij geweld minder getolereerd wordt.

Maar in de vluchthuizen blijven zwaar mishandelde vrouwen toekomen die al een hele geschiedenis van mensenhandel, prostitutie, trauma's uit oorlogsgebied met zich meebrengen en in deze context ook een toename van psychische problemen. CAW's proberen via tolken toch contact te maken met deze vrouwen en een hulpverlening op te starten.

(naar: *De Morgen* 1 februari 2012, "Allochtone vrouwen in vluchthuizen")

Eén op de zeven gezinnen in België krijgt te maken met familiaal geweld. Het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGMV) berekende op basis van strafzaken dat er om de drie dagen een dode valt na partnergeweld. "We praten er niet over en doen of het niet bestaat", zegt Koen Dedoncker van VZW Zijn. Onderzoek heeft aangetoond dat slachtoffers maar na 35 incidenten een aangifte doen bij de politie, wat betekent dat ze meer dan twee jaar in een gewelddadige relatie blijven hangen voor ze hulp vragen.

(naar: *De Standaard* 25 november 2016, "Om de drie dagen een dode na partnergeweld")

Vier op de tien Belgische vrouwen zijn sinds hun vijftiende al het slachtoffer geweest van fysiek of seksueel geweld, zo meldt het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten (FRA). En om de drie dagen sterft in ons land iemand aan de gevolgen van partnergeweld.

(naar: *De Standaard* 14 maart 2017, "Elke dag 110 klachten over huiselijk geweld")

De Actiegroep 'Stop Femicide' telt reeds 19 vrouwen in België die dit jaar door hun (ex-)man vermoord zijn, vorig jaar 37 slachtoffers. Volgens waarnemers zijn deze tellingen een onderschatting omdat slachtoffers van dodelijk partnergeweld dikwijls in de statistieken van 'moord' of 'verkeersongeval' terechtkomen. De dader uit Bouffioulx die de 31-jarige Aurélie doodde, zat een tijd in de gevangenis na eerdere bedreigingen en fysiek geweld. Hij kreeg een contactverbod toen hij vrijkwam, maar dat heeft hij naast zich neergelegd.

En dat is het frustrerende aan femicide, zegt Liesbet Stevens van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, dat er steeds een lang project aan de moord voorafgaat waarin de samenleving iets had kunnen doen. Een slim stalkingsalarm moet mogelijke slachtoffers beschermen.

In Gent is er momenteel een proefproject bezig waarbij slachtoffers van een levensbedreigende stalking van hun ex-partner een mobiel alarm krijgen waarmee de politie onmiddellijk verwittigd wordt wanneer de dader in de buurt is. Stalking-experte Anne Groenen van de Hogeschool UC Leuven Limburg (UCLL) hoopt op een uitbreiding van het systeem naar verontrustende cases van stalking van mensen die geen duidelijke band hebben met het slachtoffer. Daarnaast zal het ook nodig zijn om een intense samenwerking met de politie te hebben die kort op de bal speelt en Family Justice Centers (FJC) waar men ook proactief aan het werk gaat met potentiële daders van stalking of partnergeweld.

(naar: *De Standaard* 6 november 2019, "Partnergeweld eindigt te vaak in moord")

De idee dat stalking de voorbode kan zijn van een ernstig delict is toegenomen en werd ook eind jaren 1990 als een apart misdrijf erkend. Elke melding zou een onderzoek naar de dader moeten starten, want een slachtoffer heeft meestal al een geheel van hindernissen achter de rug, zoals angst, schuldgevoelens en schaamte om niet geloofd te worden.

(naar: *De Standaard* 9 november 2019, "Strafpleiter Christine Mussche wil anoniem meldpunt voor stalkers")

Reflectie

In het boek Gebroken prinsessen. Sterke vrouwen over hun gewelddadige man van Isa Van Dorsselaer getuigen acht vrouwen over partnergeweld dat ze aan den lijve meemaakten. Meestal staan deze vrouwen alleen en in de kou; de juridische wereld helpt maar moeizaam:

*"Ik zie het telkens als ik in de spiegel kijk. Boven mijn wenkbrauw ben ik twee keer genaaid. Als ik met mijn tong aan de binnenkant van mijn mond lik, voel ik wild vlees van de hechtingen aan mijn lippen. In mijn rechterslaap heb ik soms een voos gevoel. Mijn staartbeen is genezen, mijn pink hebben ze weer ineengezet, maar de binnenschijffjes zijn niet mooi op hun plaats gegroeid. Van blauwe ogen zie je allang niks meer. Wonden genezen rap. Draadjes erin, draadjes eruit. Maar in feite geneest er niks. Alleen zie je het verdriet niet meer."*²

2.2. PARTNERGEWELD WORDT EEN MISDRIJF

Pas in 1997 wordt partnergeweld als een misdrijf erkend door de Wet-Lizin van 24 november 1997. Artikel 410, tweede lid Sw. bepaalt dat in een partnerrelatie het geweldsdelict als verzwarende omstandigheid wordt gezien bij het toebrengen van slagen en verwondingen. In de wet van 28 januari

². I. VAN DORSSELAER, *Gebroken prinsessen. Sterke vrouwen over hun gewelddadige man*, Leuven, Van Halewyck, 2008.

2003 is een volgende wijziging aangebracht, waarbij de maximumstraf verhoogd wordt tot een gevangenisstraf van een jaar bij opzettelijke slagen en verwondingen.

Strafverzwaring is er op grond van geweld bij bloedverwantschap, bij kindermishandeling en wanneer de dader geweld pleegt tegen zijn echtgenoot of diegene met wie hij samenleeft en waar hij een affectieve, seksuele relatie mee heeft (gehad). Het gaat hier telkens om herhaling van gebeurtenissen, die escaleren in ernst en frequentie, die complex zijn en een vermenging van strafbare en niet-strafbare feiten inhouden. Psychisch geweld is niet opgenomen in de strafwetgeving, maar maakt wel deel uit van het intrafamiliaal geweld.

Uit de praktijk

In april 2012 heeft de Kamercommissie Justitie beslist dat daders van huiselijk geweld meteen hun huis worden uitgezet. Een slachtoffer van intrafamiliaal geweld kan naar de politie gaan, die onmiddellijk de procureur contacteert, die dan de dader voor tien dagen uit de woning laat zetten. Tot nu toe moest er een procedure voor de vrederechter gestart worden, maar die kon wel een aantal weken duren. Dit blijft bestaan, maar ondertussen kunnen dringende maatregelen door de procureur genomen worden in afwachting dat de vrederechter de partijen hoort. Gedurende deze time-out kan er een hulpverlening gestart worden en gezocht worden naar structurele maatregelen. Het is van groot belang dat deze hulpverlening heel snel kan opstarten (volgens het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk die ook extra middelen hiervoor vraagt), zoals in Nederland en Oostenrijk ondertussen al gebeurt.

In de praktijk wordt de uithuisplaatsing van de dader amper toegepast. Tussen 2013-2015 gebeurde dit in België maar 103 keer, waarbij er grote verschillen zijn in aanpak naargelang het arrondissement en wordt het huisverbod niet gekoppeld aan hulpverlenende acties.³

(naar: *De Morgen* 18 april 2012)

Het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld trad op 1 juli 2016 in België in werking. Hierdoor kunnen maatregelen genomen worden om geweld tegen vrouwen te voorkomen, adequaat in te grijpen en gespecialiseerde ondersteuning aan te bieden aan slachtoffers, met name toegankelijke en gratis hulpverlening, vluchthuizen, medische en juridische hulp en daders van geweld tegen vrouwen dienen bestraft te worden. Een expertenteam de Grevio zal toezien op de naleving van het verdrag door de lidstaten.⁴ In België bestaat sinds 2001 het nationaal actieplan (NAP) in samenwerking met de federale overheid, de gemeenschappen en gewesten en engageren ze zich voor zes doelstellingen:

- een geïntegreerd beleid tegen gendergerelateerd geweld en het verzamelen, kwantitatief en kwalitatief, van alle vormen van geweld;
- trachten geweld te voorkomen;
- de slachtoffers te beschermen en te ondersteunen;
- de verschillende beschermingsmaatregelen te onderzoeken;
- de genderdimensie in het asiel- en migratiebeleid opvolgen;
- en strijden tegen geweld op internationaal vlak.

2.3. BELEID

In de **kadernota Integrale veiligheid 2016-2019** van minister van Justitie Geens en minister van Binnenlandse Zaken Jan Jambon blijft intrafamiliaal geweld opgenomen als prioriteit en worden de

³. P. FRANCK en D. SIMONS (2017), *Dromen, denken, doen. Een praktijkhandboek over ketenaanpak intrafamiliaal geweld en het family justice center*, Brussel, Politeia, 159.

⁴. P. FRANCK en D. SIMONS (2017), *Dromen, denken, doen. Een praktijkhandboek over ketenaanpak intrafamiliaal geweld en het family justice center*, Brussel, Politeia, 39.

ketenaanpak intrafamiliaal geweld en Family Justice Centers opgericht (zie verder). De procureur des Konings wordt uitgenodigd om een arrondissementeel actieplan op te zetten en samenwerkingsprotocollen af te sluiten met medewerkers uit de psycho-medisch en sociale sector. Slachtoffers geven aan dat zij de volgende noden hebben:

- informatie;
- een luisterend oor;
- mentale gezondheidszorg;
- financiële steun;
- educatie;
- veiligheid;
- fysieke gezondheidszorg.⁵

Het heeft vier jaar geduurd sinds de eenmaking van de **politie** om tot het actieplan intrafamiliaal geweld te komen (2005) en aanvaard te worden door het korpsbeleid. Ondertussen kunnen verdere stappen gezet worden in een vernieuwde aanpak van het intrafamiliaal geweld. De taak van de politie is *ondersteunend* tussen te komen door:

- een proces-verbaal op te stellen;
- veiligheid en hulp aan te bieden;
- het geweld te doen stoppen;
- te zorgen voor kwalitatief onthaal;
- duidelijk te maken dat gewelddadig gedrag niet kan en er maatschappelijke en justitiële gevolgen zullen zijn.

De **hulp- en zorgverlening** in België gebeurt door:

- Centra voor Algemeen Welzijnswerk, een eerstelijnsdienst die laagdrempelig en gratis is. Naast de algemene werking en slachtofferhulp zijn er ook diensten voor specifieke hulpvragers en slachtoffergroepen;
- teleonthaal is een telefonische hulpdienst die ook via internet te bereiken is. Vrijwilligers staan dag en nacht, 7 op 7 ter beschikking om te luisteren naar mensen die moeilijke dingen meemaken. Deze hulpverlening is anoniem en eveneens laagdrempelig;
- Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) werken op het tweedelijnsniveau voor mensen die doorverwezen werden voor diepgaandere therapeutische ondersteuning;
- het OCMW;
- zelfhulpgroepen;
- dokters en psychologen;
- de politionele slachtofferbejegening en het slachtofferonthaal bij justitie.

2.4. GEZONDHEIDSGEVOLGEN VAN FAMILIAAL GEWELD

Gezinsgeweld kan ook belangrijke **gezondheidsgevolgen** met zich meebrengen die zich voordoen op korte en lange termijn als fysieke, psychische en emotionele gevolgen als depressie, posttraumatische stressstoornis, gevolgen gerelateerd aan de seksualiteitsbeleving, het verlaten van de partner.

Reflectie

Stefanie Vandecapelle, criminologe, deed in 2011 een kwalitatief onderzoek via diepte-interviews in Vlaanderen om een beter inzicht te verwerven in de ervaringen, belevingen en gevoelens van slachtoffers van seksueel partnergeweld. Deze empirische studie bevestigt dat seksueel partnergeweld een ernstig fenomeen is. Toch aarzelen veel vrouwen om deze gewelddadige partner te verlaten, barrières als schaamte, schuldgevoelens, angst en financiële afhankelijkheid. Langzaam kiezen ze dan toch voor hun veiligheid en geluk en dat van hun kinderen. Veel vrouwen kennen niet de juiste weg naar de hulpverlening of durven niet uit angst voor nog

⁵. P. FRANCK en D. SIMONS, *Dromen, denken, doen. Een praktijkhandboek over ketenaanpak intrafamiliaal geweld en het family justice center*, Brussel, Politeia, 2017, 39-53.

zwaardere represailles. De vrouwen die wel naar de hulpverlening stapten, hadden dit positief ervaren, vooral psychologische hulp en groepstherapie scoorden hoog. Zowel de hulpverleningsdiensten als de hele bevolking moet op de hoogte worden gebracht van dit ernstig misdrijf om vooral ook secundaire victimisatie te voorkomen.⁶

Met Domus Medica, de wetenschappelijke vereniging voor Vlaamse huisartsen, wordt actief gewerkt om een aanbod voor intrafamiliaal geweld uit te werken.⁷ Er is een gids voor huisartsen en urgentieartsen en in 2005 zijn er fiches opgemaakt waarbij de rol van de arts bij partnergeweld, oudermis(be)handeling en kindermishandeling wordt geregeld. Een sociale kaart via webtool, waarbij een stappenplan is uitgewerkt dat de huisarts stap voor stap kan volgen, werd in 2009 getest op de bruikbaarheid ervan. Ook de registratie in het medisch dossier wordt bekeken. Daarnaast is er een project opgesteld, 'train de trainer', om ankerpunten vast te leggen via getrainde artsen en CAW-medewerkers, die de inhoud van de fiches en de kaart kunnen overbrengen naar andere huisartsen en lokale groepen. Hierbij wordt duidelijk gemaakt wat men met geweld bedoelt en hoe je de situatie dient in te schatten als arts, in hoeverre je zelf handelt en wanneer je gespecialiseerde hulp inroept.⁸

2.5. DE KETENAANPAK INTRAFAMILIAAL GEWELD

De **ketenaanpak** is een proces van horizontale samenwerking met verschillende medewerkers, eventueel ook cliënten, om tot een gemeenschappelijk resultaat te komen met gemandateerde vertegenwoordigers met beslissingsmandaat, bindende afspraken, gezamenlijke aansturing binnen een horizontale samenwerkingsvorm en gezamenlijke taal.

Uit de praktijk

Ketenaanpak intrafamiliaal geweld gebeurt in Antwerpen door CO₃. CO₃ staat voor "Cliëntgerichte organisatie met drie partners". CO₃ is een chemische stof die in een meteoriet terug te vinden is en is een goed gevonden symbool voor de harde aanpak van partnergeweld in Antwerpen vanaf het voorjaar 2012. Drie partijen, met name politie-gerecht, hulpverlening-justitiehuis, stad-OCMW-provincie werken samen in de strijd tegen partnergeweld. Samen zal men per gezin bekijken wat de beste oplossing is in elk concreet gezin, met name hulpverlening en/of vervolging. De gezamenlijke beslissing zal genomen worden op één plaats met de drie partijen en er wordt beslist in functie van het hele gezin.

Procureur Dams van Antwerpen, actueel jeugdrechter, was mede-bezieler van dit project. Vorige initiatieven van hem zijn: het inlichten van slachtoffers bij de vrijlating van de dader, de organisatie van 'snelrecht' voor gauwdieven en illegale-wapenbezitters en hij was ook mede-initiatiefnemer van Cosa, "Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en aanspreekbaarheid", waar hij in samenwerking met Parket en hulpverlening op zoek gaat naar een cirkel van vertrouwenspersonen-vrijwilligers van een vrijgelaten pedofiel om hem te begeleiden en te trachten recidive te voorkomen. In Canada en Groot-Brittannië werd de recidive van pedofielen zo met 70% teruggedrongen. Ook in Nederland werd COSA reeds met succes toegepast.

CO₃ is een cliëntgerichte keten, een 'value chain' genoemd, waarbij hele gezinssystemen en hun problemen als basis worden genomen voor unieke plannen 'op maat' waarbij gezocht wordt naar blijvende oplossingen. De procesketen van CO₃ bestaat uit de aanmelding, de dossiervorming, de weging, de casusregie, de uitvoering en evaluatie.

In Antwerpen werkt het parket nauw samen met de hulpverlening in het CO₃-project, methodiek voor aanpak van gezinnen die recidiveren in intrafamiliaal geweld. Procureur Dams van Antwerpen stelt dat alleen 'straffen' in deze problematiek niet helpt maar 'hulp' alleen ook niet. Het gaat meestal om multiprobleemgezinnen die het ook moeilijk hebben met geld, huisvesting, werk, verslaving. Alleen met gebundelde krachten in dat gezin samenwerken en elkeen aan te spreken

⁶. S. VANDECAPELLE, *Seksueel partnergeweld in Vlaanderen, Een beleevingsstudie*, Antwerpen, Maklu, 2012.

⁷. P. FRANCK, *Provinciaal Domein Welzijn, Themanummer: Intrafamiliaal geweld*, juni 2009, nr. 9.

⁸. K. UYTTERSCHAUT, "Huisartsen aan zet: een gesprek met Leo Pas en Ester Cornelis van Domus Medica", *Welzijn* juni 2009, o.c., 24-30.

op z'n eigen kracht kan geweld doen stoppen en dat is heel erg belangrijk voor de toekomst van de opgroeiende kinderen in dat gezin. De ervaring van procureur Dams leert hem dat overlastjongeren en veelplegers dikwijls uit zo'n gezinnen komen.

Hij gelooft in een terugverdieneffect op lange termijn. In december 2013 heeft het project de Belgische Veiligheidsprijs hiervoor ontvangen en komt er navolging in andere arrondissementen en in Europa. Volgens Dams hebben we geen strengere straffen nodig en moeten we durven kiezen voor andere wijzen om te investeren in onze gezinnen en onze kinderen.

“We hebben al 166 gezinnen waarin niemand het geweld leek te kunnen stoppen, op die manier ondersteund en geholpen”, zegt CO₃-coördinatrice Pascale Allard. Soms worden daders uit deze gezinnen toch uit huis gezet of vervolgd of ze zijn al eens bestraft of soms ook niet en dient Justitie als stok achter de deur opdat ze zouden meewerken. Dat er niet vervolgd wordt, wil niet zeggen dat er niets gebeurt. In Limburg loopt een gelijkaardig proefproject.

(naar: *De Standaard* 14 februari 2014)

Er is intussen een nieuw artikel 458ter Sw. verschenen in het *Staatsblad* dat deze manier van werken wettelijk maakt (zie verder).

CO₃ is vandaag binnen het CAW, een permanente overlegstructuur voor coördinatie van de complexe en chronische situatie van intrafamiliaal geweld waarbij drie sectoren samen overleggen, de politie en het parket voor de veiligheid, de lokale overheid (stad en provincie) en de hulpverlening (CAW, CGG, VKA, ...). (www.caw.be)

Reflectie

Van CO₃ naar Family Justice Center

Het model van Family Justice Center is ontstaan in San Diego (USA), 2014 door Casey Gwinn en Gael Strack met eenvoud en pragmatiek van aanpak:

- *ontvang de cliënt op een warme wijze;*
- *luister wat er aan de hand is, wat de cliënt nodig heeft en breng dat samen;*
- *maak hem sterk om het geweld te kunnen stoppen, reik hem oplossingen aan en geef hoop en perspectief.*

Bert Groen van Movisie organiseerde een gezamenlijke subsidieaanvraag bij de commissie Justitie bij de EU en werd de start van het Europees Family Justice Centers Alliantie en het Family Justice Center van Antwerpen. Binnen dit Europees project werd in zes steden, in vijf landen een Family Justice Center opgericht; Milaan, Venlo, Tilburg, Warschau, Berlijn en Antwerpen naar het model van San Diego, maar dan binnen een Europees model. De stuurgroep van CO₃ werd de nieuwe stuurgroep van het Family Justice Center.

Het Family Justice Center is gericht op veiligheid, gefocust op het slachtoffer, met het hart op de juiste plaats, gestoeld op slachtoffers, vanuit empowerment, gebaseerd op professionele relaties, gedragsgebonden culturele competenties met aansprakelijkheid van de daders (vervolgving en behandelingsprogramma's), soepel en aangepast aan input van overlevenden.

Op 28 juli 2016 werd in de nieuwe lokalen in Antwerpen het charter van Veilig Thuis-Family Justice Center Antwerpen plechtig ondertekend door alle bevoegde politici en directies waarbij Amerikaanse richtlijnen geldend voor alle Family Justice Centers werden aangevuld met lokale krachtlijnen om het model in Antwerpen te versterken.⁹

CO₃ is zo een deel van Veilig Thuis geworden en biedt een ketenaanpak aan voor casussen met hoog risico en meervoudige problematiek. Op de website www.fjc-veiligthuis.be worden de werkingen van ketenaanpak intrafamiliaal geweld en de initiatieven van de Family Justice Centers in Vlaanderen samengebracht.

Samenwerken is de norm, de keten is een middel, geen doel op zich in een innoverende werkomgeving. De hele werking gaat uit van WIJ, waarbij de cliënt centraal staat en aan wie een perspectief wordt aangeboden. Er wordt

⁹. P. FRANCK en D. SIMONS, *Dromen, denken, doen. Een praktijkhandboek over ketenaanpak intrafamiliaal geweld en het family justice center*, Brussel, Politeia, 2017, 72-143.

vertrokken vanuit de lokale situatie en een omgevingsanalyse te maken en rekening gehouden met de specificiteit van de doelgroep, copy-paste van een model zonder rekening te houden met cultuur of regionale situatie is uit den boze.

Uit de praktijk

Uit een screening, aan de hand van een wetenschappelijke checklist ontworpen door de Vrije Universiteit Brussel en het Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmis(be)handeling, van Familiehulp bij 3000 65-plussers, blijkt dat meer dan 40% van de ouderen een matig tot hoog risico loopt om door zijn mantelzorgster mishandeld te worden. De meeste ouderen lopen het risico op psychologische mishandeling, ouderen die worden onderdrukt of beknot in hun privacy (hun post wordt geopend, ze mogen hun vrienden niet meer ontvangen). Soms zijn er ook dreigementen zoals 'wanneer je niet luistert of geen financiële ondersteuning doet dan zie je je kleinkinderen niet meer'. Uit onderzoek blijkt dat de pleger de dochter of de zoon of diens partner is die over de grens gaat. Via het screeningsinstrument kan sneller en preventiever ingegrepen worden door met de mantelzorgster en de oudere te gaan praten en te zien of meer ondersteuning nodig is. Familiehulp bereikt ongeveer 55.000 ouderen waarvan de helft ouder dan 80 jaar.

Voor ouderenmishandeling kun je terecht op het nummer 1712.

(naar: *De Standaard* 18 augustus 2014, "Ouderenmishandeling")

3.

GEWELD OP KINDEREN

Midden 2011 formuleerde de Vlaamse regering een actieplan voor een betere aanpak van geweld op kinderen. De oprichting van **één meldpunt** werd voorzien voor alle vormen van misbruik, geweld en kindermishandeling in samenwerking met de ministers van Welzijn, Sport, Jeugd en Onderwijs.

Het **Protocol van Moed** was een nieuw pilotproject dat de samenwerking aanging tussen justitie en hulpverlening inzake kindermishandeling. In het Protocol van Moed tastte men de grenzen van het beroepsgeheim af, werden werkmethoden afgesproken en waren er overlegmomenten over casussen van kindermishandeling. Op 19 januari 2012 gaven toenmalig minister van Welzijn Jo Vandeurzen en minister van Justitie Annemie Turtelboom het startschot voor dit project, waarbij gedurende anderhalf jaar een vernieuwde vorm van overleg zou plaatsvinden tussen justitie en hulpverlening bij concrete situaties van kindermishandeling in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen. In 2010 ondertekenden de genoemde ministers reeds het Protocol Kindermishandeling.

Professor Peter Adriaenssens pleit voor een verplichte samenwerking tussen justitie en welzijn bij kindermisbruik. Op dit moment hangt er te veel van het toeval af waar je dossier terecht komt. Adriaenssens stelt daarom het Amerikaanse model voor, waarin het Parket, de Jeugdbrigade van de politie en het vertrouwenscentrum samenwerken op dezelfde werkvloer onder leiding van de procureur. Het kind moet dan maar één keer zijn verhaal doen. Verder pleit Adriaenssens ook voor een wijziging van het beroepsgeheim en om alle relevante informatie te delen voor de veiligheid van de minderjarige. Buiten de VS werken ook de Scandinavische landen zo, Nederland experimenteert (*De Standaard* 3 mei 2012).

Op 12 maart 2012 werd het **meldpunt 'Geweld, misbruik en kindermishandeling'** opgestart dat de bestaande meldpunten van de vertrouwenscentra kindermishandeling en de Centra Algemeen Welzijnswerk integreerde en er is voor alle burgers. Het meldpunt is bereikbaar op nummer 1712, elke werkdag tussen 9 en 17u en is gratis. In een eerste stadium wordt gefocust op de problematiek van

kindermishandeling in verschillende contexten en leefsituaties (gezin, school, vrije tijd, sport). De volgende affiches worden verspreid: “Brute pech of brute papa?”, “Slechte dag of slechte vrienden”, “Slipje kwijt of onschuld kwijt?” om burgers te informeren over het meldpunt. De bijzondere aandacht voor kindermishandeling nu komt door de recente maatschappelijke gebeurtenissen (seksueel crimineel gedrag door de Kerk) en andere geweldsituaties buiten het gezin.¹⁰

Uit de praktijk

‘Kindreflex’ moet doordringen tot de hele hulpverlening. Ziekenhuizen, Centra voor algemeen welzijnswerk en geestelijke gezondheidszorg gaan mee de strijd opnemen tegen kindermishandeling.

Het Vlaams expertisecentrum kindermishandeling (VECK) ontwikkelde een stappenplan dat ‘Kindreflex’ benoemd werd en hulpverleners helpt om cliënten ondersteuning te geven in hun ouderschap en om kindermishandeling op te sporen. Vlaams minister Wouter Beke lanceert de kindreflex in ziekenhuizen, CAW’s en de geestelijke gezondheidszorg waar het deel uitmaakt van zijn actieplan ‘Zorgen voor morgen’. Het is tevens een antwoord op de documentaire van Hilde Van Mieghem ‘Als je eens wist’. Veel kinderen groeien op in moeilijke omstandigheden waarbij de coronatoestand dit nog verergerde.

(naar *De Standaard* 29 juni 2020)

3.1. SEKSUEEL MISBRUIK DOOR DE KERK

Uit de praktijk

“ ... Het gebeurde tijdens het schooljaar 1970-1971. Omdat ik zwak was in wiskunde, moest ik bijles nemen op de kamer van pater B. De deur ging op slot en ik moest als dertienjarige knaap ...”

Een fragment uit ‘De naakte waarheid’, een van de vele getuigenissen van jonge jongens die slachtoffer werden van kindermisbruik door de Kerk, gepubliceerd in *De Standaard* van 11 september 2010 naar aanleiding van het eindrapport **Commissie-Adriaenssens**. Het rapport dat voorzitter Dr. Peter Adriaenssens voorstelde, is een bijzonder document geworden met o.a. schokkende getuigenissen van slachtoffers waarbij het niet om oppervlakkige betastingen ging, maar wel over anaal en oraal misbruik, gedwongen masturbatie ... het gaat over mensen die zware feiten hebben meegemaakt.

De Commissie-Adriaenssens heeft dertien meldingen gekregen van slachtoffers die zelfmoord hebben gepleegd, omwille van het misbruik uit hun jeugd, zo meldden de families van de slachtoffers, maar volgens Peter Adriaenssens zijn dat er veel meer. Uit de gegevens blijkt dat er 45 van de 475 dossiers uit Franstalig België komen. Er is dus meer openheid in het noordelijke gedeelte van ons land dan in het zuiden, maar het heeft vooral te maken met katholieke internaten die in Wallonië minder aanwezig waren. Volgens Adriaenssens was er in de jaren 60 kindermisbruik in alle Vlaamse scholen met een internaat en had dit o.a. te maken met een gebrek aan toezicht door de ouders omdat kinderen maar om de drie weken naar huis gingen.

Ondertussen hebben we Operatie Kelk gehad op Parketniveau en is de parlementaire onderzoekscommissie achter de rug. Het Aanspreekpunt voor slachtoffers is opgericht en schadevergoedingen voor de vele slachtoffers door de Kerk komen langzaam op gang, maar van werkelijke strafvervolgingen binnen de Kerk horen we weinig tot niets.

(naar: *De Standaard* 11 september 2010)

Dr. Peter Adriaenssens voegt hieraan toe dat geld niet alles heelt en de schadevergoedingen voor

¹⁰. www.4wvg.vlaanderen.be/wvg/welzijnsamenleving/1712.

emotioneel lijden veel te laag zijn. De adviezen van de Commissie-Adriaenssens luiden:

- de verjaring van kindermisbruik herbekijken (anno 2020 is de verjaring opgeheven);
- kindermisbruik in andere religies en sectoren onderzoeken (anno 2020 aan de gang);
- vorming en preventie voor wie met jongeren werkt;
- opvolger mag niet ‘Commissie’ heten;
- expertise versterken door buitenlandse contacten;
- ook toenemend fysiek en psychisch misbruik onderzoeken;
- aandacht voor de partners van slachtoffers;
- de Kerk roept stilaan daders uitdrukkelijker op zich te melden;
- behandeling van de daders (anno 2020 nog steeds ontoereikend);
- geef kindermisbruik een plaats in de Kerk, bijvoorbeeld met een dag voor de slachtoffers;
- oprichting door Kerk van Solidariteitsfonds voor slachtoffers;
- opleiding en bezinning over de problematiek binnen de Kerk;
- betere begeleiding van geestelijken;
- betere omkadering van nieuwe commissie of meldpunt;
- Hoge Raad voor Justitie moet vertrouwen in justitie herstellen;
- meer moed voor de bisschoppen, oversten en aartsbisschop.

(naar: *De Standaard* 9 augustus 2010 en *De Standaard* 11 september 2010)

Paus Franciscus schafte op 17 december 2019 het secreet af dat geestelijken beschermden die verdacht waren van seksueel misbruik van minderjarigen. Het ‘secreet’ is een eeuwenoude geheimhoudingsplicht die gevoelige informatie binnen de Kerk moest houden. Oorspronkelijk was het bedoeld om de privacy van de slachtoffers en de reputatie van mogelijk onschuldige verdachten te beschermen, zegt professor kerkelijk recht, Rik Torfs, maar het was vooral een doofpotpolitiek die door de afschaffing van het secreet wordt stopgezet. Dit slaat alleen op de processen over seksueel misbruik van geestelijken, niet op het biechtgeheim. In februari 2019 riep de paus alle bisschoppen naar Rome om over seksueel misbruik te spreken en over hoe het aan te pakken. Er kwam een meldingsplicht en een bescherming van klokkenluiders. Wat het bezit van kinderporno betreft, komen er strengere regels binnen de katholieke Kerk. Het bezit ervan is een misdrijf geworden wanneer er afbeeldingen zijn van jongeren jonger dan 18 (voordien 14 jaar).

(naar: *De Standaard* 18 december 2019, “Niemand binnen de Kerk kan en mag nog zwijgen over misbruik”)

3.2. SEKSUEEL MISBRUIK IN DE SPORT

Uit de praktijk

Zeventien procent van jonge sporters komt in aanraking met seksueel overschrijdend gedrag, één op vijf jongeren krijgt ermee te maken in de sport- of jeugdbeweging en op school. Minister Muyters van Sport wil het probleem grondig aanpakken zodat jongeren opnieuw veilig kunnen sporten en start met de Europese Voice-campagne om het seksueel grensoverschrijdend gedrag terug te dringen.

(naar: *De Morgen* 27 mei 2017)

In een lang interview in *De Standaard* vertelt ‘Olivier’, slachtoffer, dat hij vanaf zijn twaalfde zes jaar lang misbruikt werd door Luc V.P., zijn trainer in de turnclub en dat hij niet het enige slachtoffer was. Nu het gerechtelijk onderzoek is afgerond, blijkt de dader een sluwe en gewetenloze pedofiel te zijn die zich jaren heeft vergrepen aan leerlingen van Gympie in Sint-Pieters-Leeuw, de turnclub waar hij les gaf. Olivier voelde zich heel slecht hierbij, presteerde slecht op school en begon jointjes te roken. Trainer V.P. gaf hem geld om zijn drugs te betalen. Hij kreeg een blessure, maar dan zocht de trainer hem privé op en bleven de seksuele handelingen gewoon verdergaan. Pas op 27-jarige leeftijd stapte hij naar de politie, na een zelfmoordpoging. Hij verblijft momenteel in een

psychiatrisch centrum.

(naar: *De Standaard* 21 april 2012)

Een celstraf van 15 maanden met uitstel en beroepsverbod voor ex-judocoach Kris B. voor de aanranding van de eerbaarheid van twee minderjarige meisjes op de topsportschool waar de judocoach les gaf.

(naar: *De Standaard* 25 juni 2020)

Een turnleerkracht van een school in Mechelen is aangehouden na aanranding van een kleuter. Na de turnles vroeg de dader (23 jaar) aan een vierjarig meisje om hem te helpen het lokaal op te ruimen. Toen hij alleen was met haar toonde hij haar zijn geslachtsorgaan en zou hij gevraagd hebben om hem te strelen. Het kind is samen met de ouders naar de politie gegaan, die de laptop van de turnleerkracht in beslag nam voor onderzoek. Er werd een grote hoeveelheid kinderporno op teruggevonden. De man werd aangehouden en de raadkamer verlengde zijn aanhouding met een maand. Het schoolbestuur heeft hem onmiddellijk ontslagen. De advocaat van de dader bevestigde dat hij beseft dat hij in de fout is gegaan en dat hij hulpverlening nodig heeft.

(naar: *De Standaard* 22 januari 2020)

3.3. SEKSUEEL MISBRUIK IN EEN INSTELLING

Uit de praktijk

Het hof van beroep veroordeelde opvoeder Peter M. tot tien jaar gevangenis voor het seksueel misbruik van een tiental gehandicapte meisjes in het internaat van St.-Jozef. Het feit dat hij als opvoeder in de instelling misbruik maakte van zijn vertrouwenspositie is een verzwarende omstandigheid, waarvoor Peter M. de maximumstraf krijgt.

(naar: *De Morgen* 7 oktober 2010)

Als er thuis oorlog is

In haar boek *Als er thuis oorlog is* vertelt Hameeda Lakho over de brutale kindermishandeling in haar jeugd en pleit ze ervoor dat er geen verjaringstermijn zou mogen bestaan op dit misdrijf omdat het gewoon jaren duurt voor je beseft wat je is aangedaan.¹¹

Kan je een geheim bewaren

Peter De Waele, hoofd van de cel pedofilie Brussel, schreef het boek *Kan je een geheim bewaren*, een pakkend en kwetsbaar boek met betrokkenheid en realisme over pedofilie. Hij pleit voor een warme opvoeding waar men kinderen echt volgt, zorgzaam is en behoedt voor wat er op het internet staat en dat er goed gecommuniceerd moet worden over seksualiteit, want 82% van de misbruikers komt uit de eigen omgeving, één op drie is een familielid en ook één op drie misbruiken duurt langer dan één jaar.¹²

Rechters kunnen vanaf 2 mei 2013 een woonverbod opleggen aan zedendelinquenten (wetsvoorstel van de zes meerderheidspartijen). Daarvoor kon de rechter aan zedendelinquenten een verbod opleggen om bepaalde activiteiten te doen met kinderen zoals turnles of muziekles geven, maar dit wordt nu verruimd tot het wonen, verblijven of aanwezig te zijn in een door de rechter aangewezen zone. Volgens initiatiefneemster Carina Van Cauter kan de nabijheid van de dader een grote impact hebben op het slachtoffer en de verwerking en genezing van het traumatisch gebeuren hinderen.

“Pedofielen maken vaak slachtoffers in hun eigen woonomgeving. Misbruikers die hun gevangenisstraf hebben uitgezeten, keren daarna ook meestal terug naar de buurt waar ze

^{11.} H. LAKHO, *Geheim geweld, over de gevolgen van kindermishandeling*, Amsterdam, Arena, 2005, 234 p.

^{12.} P. DE WAELE, *Kan je een geheim bewaren*, Leuven, Van Halewyck, 2011.

woonden voor ze opgepakt werden. Op die manier werden hun slachtoffers daar opnieuw met hen geconfronteerd.”

Vanaf 2 mei 2013 kan de rechter de dader verbieden om zich op te houden of te wonen op de plaats waar ook zijn slachtoffer woont, rekening houdend met de ernst van de feiten en de reclasseringsmogelijkheden van de veroordeelde. Het woonverbod bedraagt minimum één jaar maar kan uitgebreid worden tot twintig jaar. De rechter kan ook beslissen om vonnissen betreffende zedenfeiten, prostitutie, verkrachting en aanranding van de eerbaarheid door te sturen naar de werkgever van de veroordeelde. Hiermee wil men vermijden dat veroordeelden een job blijven doen waar ze in verbinding staan met kinderen zonder dat de werkgever hierover iets weet.¹³

(naar: *De Standaard* 2 mei 2013, “Woonverbod voor Pedofielen”)

Eén op de vijf meisjes en jongens wordt geconfronteerd met seksueel misbruik. Volgens diverse onderzoeken wordt 80 tot 90 procent van het seksueel misbruik bij kinderen niet aangegeven.

Tot nu toe lag de focus vooral op bestraffing of behandeling na de feiten en niet op preventie. Daarom wordt een anonieme hulplijn voor pedofielen geopend, ‘Stop It Now!’, waar personen die zich aangetrokken voelen tot minderjarigen anoniem en gratis terecht kunnen op het nummer 0800 20050 voor advies en ondersteuning. Het UFC (Universitair Forensisch Centrum) van het UZA zal instaan voor de ondersteuning, de doorverwijzing naar verdere hulp en de wetenschappelijke opvolging. Daarnaast zullen Child Focus, Sensoa, Zorgnet Icuuro en het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk mee aansturen; de financiering komt van minister van Welzijn Vandeuren en het Fonds Gérald Futter van de Koning Boudewijnstichting. Dit concept bestaat ook op tal van andere plaatsen in de wereld en blijkt een meerwaarde te zijn. Dit kan mogelijk een eerste belangrijke stap zijn om seksueel misbruik bij kinderen te voorkomen.

(naar: *De Morgen* 19 mei 2017)

In *De Morgen* verscheen op 20 mei 2017 een extra bijlage: “Seksueel kindermisbruik: hoe voorkom je het? Wegkijken helpt niet. Inzicht in de feiten wel.”

In Duitsland staat men nog verder met de hulpverlening en kent men het preventieproject ‘Dunkelfeld’, ‘Donkere Zones’, waarbij gratis therapie wordt aangeboden, opgericht door prof. Beier in 2004, hoofd van het Instituut Seksuologie en Seksuele geneeskunde in Berlijn en financieel ondersteund door Herman Gröhe, minister van Volksgezondheid.

Openbaar aanklager, substituut-procureur-generaal Patrick Boyen van het hof van beroep van Antwerpen brengt in een emotioneel interview reflecties over zijn werk als procureur, over het vervolgen van daders van zwaar kaliber als Ronald Janssen. “Velen lijken Annick, Shana en Kevin nu al vergeten. Ik niet, nooit. De wonde bij de nabestaanden heelt nooit. Julie en Mélissa dat waren kinderen. Annick, Shana, Kevin: tieners aan de vooravond van hun leven, op gruwelijke wijze aan hun einde gekomen. Die pijn gaat nooit voorbij, de boosheid dus ook niet. Ik vind niet dat mensen per definitie zo lang mogelijk vast moeten zitten, maar een man als Janssen kan de gevangenis beter nooit verlaten. Misschien bestaan er ooit operaties of pilletjes om ook die mensen met persoonlijkheidsstoornissen te helpen, maar in afwachting moet ik de maatschappij tegen dat soort types beschermen.”

¹³. www.woonverbodvoorpedofielen.be.

4.

STRAFRECHT IN DE DIGITALE WERELD

Het internet is een wereld in en naast de wereld. E-mail en sociale media hebben de klassieke brief vervangen. De digitalisering van de wereld heeft bepaalde voordelen. Het internet en alle applicaties ervan werken snel en grensoverschrijdend. Die verre nonkel, tante, nicht of neef is maar een e-mail of facetime-gesprek verwijderd.

Die voortdurende bereikbaarheid en grenzeloosheid vragen een grote verantwoordelijkheidszin van de gebruiker. Helaas stellen we vast dat net zoals in de fysieke wereld, ook in de digitale wereld persoonlijke grenzen overschreden worden. Wanneer iemand persoonlijke grenzen overschrijdt via het internet, blijft dit niet zonder gevolg. De digitale wereld is geen op zich staand vacuüm. Bijgevolg kan foutief gedrag dat schade veroorzaakt bij anderen of indruist tegen de strafwet gesanctioneerd worden op burgerlijk en strafrechtelijk vlak.

4.1. CYBERPESTEN

Uit de praktijk

Steeds meer jongeren zijn bezig met sexting. Child Focus ziet het aantal dossiers gaandeweg stijgen. In 2016 waren het er al meer dan 126, maar het echte cijfer ligt zeker hoger. Een naaktfoto kan zeer snel online verspreid geraken. Tieners dienen van school te veranderen of plegen soms ook zelfmoord. Het educatief theaterstuk *Sex thing* van gezelschap O'Kontreir met twee vijftienjarige theatermakers gaat over veilig surfen en dient om de grote zwijgende groep van toehoorders te sensibiliseren dat sexting echt niet ok is.

Zowel *Sex thing* als *GekraaktDoorEigenNaakt* gaan volgend jaar op tournee in de scholen.

(naar: *De Standaard* 8 juni 2017)

Een jongen uit Ninove, 15 jaar oud, heeft zelfmoord gepleegd nadat er een naaktfoto van hem verspreid geraakte op Instagram. Child Focus en Sensoa gaan samen een plan maken om scholen te leren hoe ze beter kunnen omgaan met sexting.

(naar: *De Standaard* 14 juni 2017)

Cyberpesten is een voortzetting van pestgedrag in de gewone wereld. Met *cyberpesten* wordt het negatief, agressief en opzettelijk gedrag bedoeld waarbij een machtsonevenwicht ontstaat dat telkens herhaald wordt. Het gaat om het wreed zijn tegen anderen door het versturen van schadelijk materiaal via het internet. Volgens de EU Kids Online-bevraging heeft 6% van de 9 tot 16-jarigen al eens kwetsende berichten ontvangen via het internet. De Pew Research Center-studie wees uit dat 8% van de tieners tussen 12 en 17 reeds online gepest waren en dat 21% toegaf dat ze hadden deelgenomen aan pesterijen.

Ook bij cyberpesten werkte de Raad van Europa een aanbeveling uit en vaardigde de Europese Unie de Richtlijn Verwerking Persoonsgegevens uit. In België is er de wet van 13 juni 2005 i.v.m. elektronische communicatie, die het veroorzaken van overlast of schade door middel van elektronische communicatiemiddelen strafbaar stelt. Strafrechtelijk kan artikel 442*bis* Sw. i.v.m. stalking ook zijn toepassing vinden op cyberpesten. Straffen kunnen verdubbeld worden als het doelwit bijzonder kwetsbaar is, bijvoorbeeld door de leeftijd. Men kan ook artikel 443 Sw. inroepen betreffende laster en eerroof.

Uit de praktijk

“Een veroordeling door de rechter voor cybergeweld en haatboodschappen op sociale media doet mensen hun gedrag aanpassen”, zegt Els Keytsman van Unia (het interfederaal gelijkheidscentrum). Op 3 juni 2020 werd J.V.L. veroordeeld door de correctionele rechtbank van Kortrijk voor aanzetting tot discriminatie en geweld en kreeg hij twee maanden gevangenisstraf met drie jaar uitstel en een geldboete van 800 euro met uitstel.

Vrije meningsuiting is een fundamenteel recht, maar de aanzet tot discriminatie, segregatie, haat en geweld tegenover personen of groepen is wel degelijk strafbaar. Op sociale media is dit een drukkersmisdrijf, dat onder de bevoegdheid van assisen valt. Een drukmisdrijf over racisme en xenofobie komt voor de correctionele rechtbank. Ondanks tal van veroordelingen is de laatste vijf jaar het racistische taalgebruik verdrievoudigd, maar veroordelingen zouden wel degelijk hun effect hebben zegt Unia, dus slachtoffers zouden best klacht neerleggen. Daarnaast pleit Keytsman ervoor dat socialemediabedrijven meer verantwoordelijkheid zouden opnemen en aanmeldingen zouden doen in plaats van weg te kijken.

(naar: *De Standaard* 18 juni 2020)

4.2. SEKSUEEL OVERSCHRIJDEND GEDRAG VIA INTERNET OF TELEFOON

Met **grooming** wordt aangegeven dat een minderjarige gemanipuleerd wordt via het internet, meestal via chat, en het is gericht op seksueel misbruik. Op Europees niveau werd binnen de Raad van Europa en binnen de Europese Unie al aandacht besteed aan grooming. In België is enkel voorgesteld om grooming als ‘strafbare poging’ te zien van aanranding van de eerbaarheid of verkrachting.

Artikel 51 Sw. verduidelijkt de strafbare poging

“Als het voornemen om een misdaad of wanbedrijf te plegen dat zich heeft geopenbaard door uitwendige daden die een begin van uitvoering van die misdaad of het wanbedrijf uitmaken en alleen ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van de wil, zijn gestaakt of hun uitwerking hebben gemist”.

Bij minderjarigen onder de 16 jaar rust het onweerlegbaar vermoeden dat ze niet vrijwillig kunnen instemmen met seksuele handelingen. Seksuele omgang met jongeren onder de 16 jaar wordt bestraft, ook wanneer het gebeurt door een andere minderjarige.

Uit de praktijk

Met een virtueel Filipijns meisje van tien jaar heeft de Nederlandse organisatie Terre des Hommes meer dan duizend kindermisbruikers op het internet ontmaskerd. Onder hen ook dertien Belgen en twintig Nederlanders. De toestand is ernstig, zegt de kinderporganisatie Terre des Hommes: “Mannen verkrachten kinderen virtueel, zetten hun computer uit en gaan dan naar hun werk alsof er niets is gebeurd.”

Door hun gegevens, prijs gegeven bij het chatten, ging men aan de slag bij Facebook, Google en andere openbare bronnen. De organisatie speelde de namen van de betrokken mannen gisteren door aan Interpol. Peter De Waele van de Belgische Federale Politie zegt dat men deze techniek door de wet niet kan toepassen, maar stelt dat de informatie maximaal geëxploiteerd zal worden als Interpol die deelt met ons land.”

Met *sexting* wordt bedoeld dat een seksuele inhoud wordt gecommuniceerd via sms, smartphones of sociale media. Volgens de EU Kids Online-studie zou bij 12-16-jarigen 15% van de berichten die ze ontvangen via het internet seksueel getint zijn. Recente studies stellen echter dat sexting veel meer voorkomt dan studies aangeven. Naast Europese initiatieven en richtlijnen verwijzen we voor België naar het Belgische Strafwetboek, waarin artikel 383 Sw. stelt dat het tentoonstellen, verkopen, verspreiden, vervaardigen, in voorraad hebben, invoeren en bekendmaken van materiaal dat strijdig is met de goede zeden strafbaar is. De straffen worden verzwaard wanneer ze gepleegd werden ten aanzien van minderjarigen.

(naar: *De Morgen* 5 november 2013, "Virtueel meisje ontmaskert pedofielen")

Deskundigen pleiten voor minder taboes en een meer open communicatie. De website sexting.be kwam tot stand mede dankzij Child Focus, Sensoa, Jong en Van Zin en Mediawijs en biedt vormingen, lespakketten en informatie aan.

(naar: *De Morgen*, Zeno 24 juni 2017, "Sexting onder jongeren: de valkuilen en hoe ze te vermijden. Send & destroy")

Slachtoffers moeten inzien dat ze zich niet hoeven te schamen of schuldig te voelen en dat ze bij iemand terecht kunnen. Jongeren moeten elkaar ook tips geven, zoals nooit iets sturen naar iemand die je niet volledig vertrouwt en zorgen dat je onherkenbaar bent op die foto's.

De vijf pedofielen die terechtstaan in het grootste kinderpornoproces ooit in België zijn levensgevaarlijk, ze riskeren tot 15 jaar cel.

De deuren van de correctionele rechtbank van Dendermonde bleven uitzonderlijk open voor het publiek, wat ongebruikelijk is. Maar de rechter vond een gesloten zitting niet opportuun gezien de omvang en de wreedheid van de zaak. De vijf beklaagden bezaten een database (sinds 2013) waar negen miljoen foto's en video's met kinderporno op stonden die ze zelf maakten, bestelden bij producenten en online verspreidden. Ze zijn verantwoordelijk voor wat er momenteel bestaat aan kinderporno in Europa. Ze misbruikten hiervoor hun eigen kinderen, elkaars kinderen, stiefkinderen, buurjongens, en vele andere minderjarigen die jammer genoeg hun pad kruisten. Ze wisselden kinderen uit 'als speelkaarten', zegt meester Luyckx, die als advocaat optrad voor Child Focus. Hij noemde hen experten in gruwelijke kinderporno waarbij kinderen ernstig misbruikt werden, een grensverlegging! Procureur Borms vond het een van de vreselijkste dossiers uit haar carrière. De gerechtspychiater zag bij alle vijf de beklaagden een hoog risico op herval. Ze willen zich laten behandelen, maar hun schuldinzicht is erg beperkt. Deze mannen zouden uit de samenleving verwijderd moeten worden. Verplichte therapie in de gevangenis en opvolging na vrijlating is noodzakelijk. Child Focus wil een uitbreiding van Stop it Now!, een anonieme hulplijn (drie dagen per week bereikbaar) voor personen met pedofiele gevoelens. Sinds de start in 2017 kreeg ze al 1067 oproepen.

(naar: *De Standaard*, 25-26 januari 2020)

4.3. IS VRIJE MENINGSUITING GRENZELOOS IN DE DIGITALE WERELD?

Het interactieve sociale netwerk bevordert zeker de vrije meningsuiting van iedereen, maar verleidt sommigen tot het beschadigen van rechten van anderen, bijvoorbeeld door **laster en eerroof**.

Artikel 443 Sw.

"Hij die in de hierna aangeduide gevallen aan een persoon kwaadwillig een bepaald feit ten laste legt dat zijn eer kan krenken of hem aan de openbare verachting kan blootstellen, en waarvan het wettelijk bewijs niet wordt geleverd is schuldig aan laster, wanneer de wet het bewijs van het ten laste gelegde

feit toelaat, en aan eerroof, wanneer de wet dit bewijs niet toelaat.”

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen **publieke en private sociale netwerken**. Bij publieke sociale netwerken zijn de profielen openbaar, bij een privaat sociaal netwerk kan het profiel deels privé gehouden worden voor de ‘vrienden’. De feitenrechter dient te oordelen over de intentie van de gebruiker en de aard van het netwerk. Geplaatste haat- en lasterlijke berichten op de sociaalnetwerkpagina kunnen strafrechtelijke gevolgen hebben. Artikel 442*bis* Sw. over stalking of belaging, dat een nieuw klachtmisdrijf is sinds 1998, luidt als volgt:

Artikel 442*bis* Sw.

“Hij die een persoon heeft belaagd terwijl hij wist of had moeten weten dat hij door zijn gedrag de rust van die bewuste persoon ernstig zou verstoren, wordt gestraft met gevangenisstraf van vijftien dagen tot twee jaar en met geldboete van vijftig euro tot driehonderd euro of met een van die straffen alleen. Tegen het in dit artikel bedoelde misdrijf kan alleen vervolging worden ingesteld op een klacht van de persoon die beweert te worden belaagd (...).”

Soms gaan gebruikers van eerroof en stalking over tot het aanmaken van **valse profielen**. Hierbij doet een gebruiker zich voor als iemand anders. Bij gebruik van een pseudoniem wil de gebruiker onherkenbaar blijven. Het gebruik van sociale netwerken zal ook vervolgd worden bij kinderpornografie, racisme en xenofobie. Ook de *informatiegebruiker* is burgerrechtelijk en strafrechtelijk aansprakelijk voor het gebruik of het misbruik van de informatie die hij toevoegt.
